

21. neděle v mezidobí

VSTUPNÍ ANTIFONA Žl 86,1-3

Nakloň, Hospodine, svůj sluch a vyslyš mě, pomoz svému služebníku, který v tebe doufá. Ty jsi můj Bůh, smiluj se nade mnou, Pane, neboť stále k tobě volám.

Uvedení do bohoslužby A

Dnes nám bohoslužba klade důležitou otázku: „Co soudíte o Mesiáši Ježíši Kristu?“ Slovo Mesiáš většině dnešních lidí už moc neříká, ale jméno Ježíš je zase aktuální, přestože po léta se hlásalo, že Ježíš vůbec nežil a že si ho vymysleli kněží. Za koho máš Ježíše ty, bratře, sestro? Nad tím bychom se měli sem tam zamyslet, abychom byli schopni přijímat s užitkem jeho poselství.

Nebo:

V Církvi kromě obecného kněžství, které vyplývá ze křtu, bylo vždy též kněžství služebné, které se udílí svěcením. Mezi posvátnými úkony jsou totiž některé, které pocházejí z ustanovení samotným Ježíšem Kristem. Jsou to především slova, kterými se proměňuje chléb a víno v Tělo a Krev našeho Pána. A ta mohou mít moc jen tehdy, když je pronáší ten, kdo byl k tomu pověřen. Nositelem této moci není společenství, to tuto moc nemá a nemůže ji nikomu odevzdat. Kněžství se uděluje svěcením a uděluje je biskup. Církevní obec nemůže sama zmocnit nikoho, aby měl kněžskou moc. Přitom kněz jako ten, kdo byl zvláště vyvolen a poslán, se nevyklučuje svým svěcením z Božího lidu. I on k němu náleží svým křtem, ani on se nemůže od něho odlučovat. Kněz patří při bohoslužbě ke svým věřícím a stejně patří k věřícímu lidu i v denním životě.

Uvedení do bohoslužby B

Naše křesťanská generace měla to štěstí, že jsme mohli po 2. vatikánském koncilu pro svůj život nově objevit mši svatou, eucharistii. Cesta do kostela většině z nás už není zvykovou záležitostí, účast na svatém přijímání je pro většinu už samozřejmá. Ale v té samozřejmosti na nás číhá nové nebezpečí: Kdykoli vykročíme ke stolu Páně, ať je to vždy nový úkon víry, vždy nové rozhodnutí se pro Krista, proto litujme každé bezmyšlenkovitosti a roztržitosti při svatém přijímání.

Nebo:

Kristus při poslední večeři ustanovil velikonoční oběť a hostinu. Jí se neustále zpřítomňuje v Církvi oběť kříže, když kněz zastupující Krista činí totéž, co sám Pán konal a co přikázal učedníkům, aby konali na jeho památku. Církev uspořádala celé slavení bohoslužby oběti tak, aby odpovídalo těmto Kristovým slovům a úkonům. Při přípravě darů se přináší k oltáři chléb a víno s vodou, tedy prvky, které Kristus bral do svých rukou. Bůh přijímá naše dary, které jsou plodem země a lidské práce. Přijímá v nich naše životy, aby je skrze Ježíšovu oběť na kříži proměnil v tělo a krev Krista a v něm se nám cele daroval.

Uvedení do bohoslužby C

Věřícího člověka nepoznáme podle toho, že stále mluví o Pánu Bohu či o náboženství. Víra se pozná podle jednání, podle skutků, ne podle mluvení. Ale přesto je třeba někdy víru slovem vyjádřit, slovem na ni odpovědět. Dnes mluví zase Bůh osobně ke každému z nás. Pokusme se na Boží oslovení svým slovem odpovědět, svou důvěru Bohu vyznat. Obraťme svou mysl k Pánu Ježíši, který mezi nás přichází, aby nás povzbudil, vedl a učil.

Nebo:

Bůh chce všechny lidi spasit. Ke každému má svou cestu a každého svým způsobem oslovuje. Jeho iniciativa trpělivě očekává naši odpověď. Zkusme se sami sebe zeptat, zda v tolika podnětech a nabídkách, které k nám přicházejí, dovedeme bezpečně rozpoznat Boží volání a jaká je pak naše odpověď na ně.

Říká se Sláva na výsostech Bohu

VSTUPNÍ MODLITBA

Bože, ty vedeš úsilí věřících k společnému cíli; uč nás milovat, co prikazuješ, a toužit po tom, co slibuješ, aby uprostřed proměn tohoto světa naše srdce pevně přilnulo k tomu, v čem je pravá radost. Prosíme o to skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje po všechny věky věků. - Amen.

Cyklus A:

Uvedení do 1. čtení

Nikdo z nás by asi nechtěl slyšet slova, která v dnešním starozákonním čtení slyší správce královského paláce. Důležitost textu je dána především zmínkou o předání klíčů symbolizujících moc. Tato symbolika byla převzata pak i do Nového zákona. My jsme také správci, nám je též svěřen osud těch kolem nás, statky a hodnoty. Jaké ocenění uslyšíme jednou my?

Nebo:

Slovo proroka sahá od přítomnosti daleko do budoucnosti. Ten, který nesl klíč Davidova domu, kdo byl mocnější než král David, je Mesiáš. Říza, pás a klíč jsou odznaky předávané moci. Předání moci v Izaiášově době je předobrazem plného uplatnění mesiášské moci v životě Ježíše Krista.

1. ČTENÍ *Iz 22,19-23 Na jeho rameno položím klíč od Davidova domu.*

Čtení z knihy proroka Izaiáše.

Toto praví Hospodin Šebnovi, správci královského paláce:

„Vyženu tě z tvého místa, z tvého úřadu tě svrhnu. Pak povolám svého služebníka Eljakima, syna Chilkijáhova, obléknu mu tvou řízu, přepášu ho tvým pásem; tvou moc mu předám do ruky. Bude otcem obyvatelstvu Jeruzaléma a Judovu domu.

Na jeho rameno položím klíč od Davidova domu, když otevře, nikdo nezavře, když zavře, nikdo neotevře. Zarazím ho jako hřeb na pevné místo, pro svůj rod zaslouží čestné křeslo.“

Slyšeli jsme slovo Boží.

Žl 138,1-2a.2bc+3.6+8bc Odp.: 8bc

**Odp.: Hospodine, tvá dobrota trvá navěky, -
dílo svých rukou neopouštěj!**

Chci tě chválit, Hospodine, celým svým srdcem, - žes vyslyšel slova mých úst. - Budu ti hrát před anděly, - vrhnu se na tvář směrem k tvému svatému chrámu.

Odp.

Slavit budu tvé jméno - pro tvou dobrotu a tvou věrnost. - Když jsem volal, vyslyšels mě, - v mé duši jsi rozhojnil sílu.

Odp.

Jistě, vznešený je Hospodin, - a přece shlíží na pokorného, - pyšného však zdaleka pozná. - Hospodine, tvá dobrota trvá navěky, - dílo svých rukou neopouštěj!

Odp.

Uvedení do 2. čtení

Svatý apoštol Pavel se v dnešní epištole zamýšlí nad Boží velikostí. Náš rozum to nestačí pochopit, neboť Bůh je jinačí, než všechny naše zkušenosti. Jen vděčnou láskou se přibližujeme k němu.

Nebo:

Za vrchol listu Římanům se považuje hymnus na Boží moudrost, který dnes uslyšíme ve 2. čtení. Neomezená Boží moudrost je základem Boží spravedlnosti a zároveň důvodem, proč je pro člověka neproniknutelná. Bůh, přes všechny hříchy lidí, neustále nabízí nové cesty spásy. Se svatým apoštolem Pavlem můžeme chválit a uctívat i to, co přichází od Boha a co člověk poznává jen zčásti.

2. ČTENÍ Řím 11,33-36 *Od něho, skrze něho a pro něho je všecko.*

Čtení z listu svatého apoštola Pavla Římanům.

Ó, jak bezedná je Boží štědrost, moudrost i poznání! Jak neproniknutelná jsou jeho rozhodnutí a neprobádatelné způsoby jeho jednání! Neboť ‚kdo pochopí myšlení Páně? Kdo mu byl rádcem? Dal mu někdo dříve něco, aby se mu to muselo oplácet?‘ Vždyť od něho, skrze něho a pro něho je všechno. Jemu buď sláva navěky! Amen.

Slyšeli jsme slovo Boží.

ZPĚV PŘED EVANGELIEM Mt 16,18

Aleluja. Ty jsi Petr - Skála - a na té skále zbuduji svou Církev – a pekelné mocnosti ji nepřemohou. Aleluja.

Uvedení do 3. čtení

V evangeliu slyšíme slavné věty o pověření Šimona Petra jako Skálu, Klíčníka a Pastýře Božího lidu. Toto pověření patří všem jeho nástupcům, ale i každý z nás se máme stát Petrem, tj. Skálopevným, oporou Kristovy Církve.

Nebo:

Na Petrovo vyznání Ježíšova Božství navazuje poslání, které mu Ježíš svěřuje. Proto Petr má být Skálou, základem nového společenství, i když je jen slabý člověk. Petrovy klíče jsou znamením udělené moci. Mesiáš jistě nechce rozdávat svým učedníkům nějaká vyznamenání, ale chce se postarat o svůj lid, a k tomu potřebuje právě lidi, kteří mu věří. Jejich víra však roste jen z Božího daru.

EVANGELIUM Mt 16,13-20 *Ty jsi Petr; tobě dám klíče od nebeského království.*

Slova svatého evangelia podle Matouše.

Když Ježíš přišel do kraje u Césareje Filipovy, zeptal se svých učedníků: „Za koho lidé pokládají Syna člověka?“

Odpověděli: „Jedni za Jana Křtitele, druzí za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků.“

Řekl jim: „A za koho mě pokládáte vy?“

Šimon Petr odpověděl: „Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha.“

Ježíš mu na to řekl: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec. A já ti říkám: Ty jsi Petr - Skála - a na té skále zbuduji svou Církev a pekelné mocnosti ji nepřemohou. Tobě dám klíče od nebeského království; co svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, a co rozvážeš na zemi, bude rozvázáno na nebi.“

Potom důtklivě přikázal učedníkům, aby nikomu neříkali, že je Mesiáš.

Slyšeli jsme slovo Boží.

KRISTUS JE REALISTA

Všimněte si, jak v dnešním evangeliu Pán Ježíš apoštoly doslova provokuje. Ptá se jich, za koho jej vlastně mají. Jakoby nevěděl, proč nechali svého normálního občanského povolání, proč opustili domovy a rodiny a šli za ním: přece v důvěře, že je Boží Mesiáš, jak to vyjádřil za všechny Petr. Mesiáš, to byl tehdy pojem vysoce politický. Bylo to heslo: „Pryč s okupanty, pryč s Římány, my si chceme vládnout sami, chceme být svobodní.“ Mesiáš, to bylo slovo, které nikdo v té době veřejně nevyslovil. Každá doba má taková slova. Ježíš vyprovokoval Petra, aby to slovo řekl. Věděl, že na ně všichni myslí, a všichni nesprávně: Chystá se revoluce, oni jsou nejbližší spolupracovníci Mesiáše, vůdce té revoluce, proto budou po vítězství největšími pány v novém režimu. Ale Pán Ježíš tvrdě koriguje jejich různě lakované představy, žádné panování tu nebude: „Syn člověka musí mnoho trpět, být zavržen od starších, velekněží a zákoníků, být zabit a třetího dne vzkříšen. - Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, nes každého dne svůj kříž a následuj mne. Neboť kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však nasadí život pro mne, zachrání jej.“

Co to vlastně Ježíš hlásá? Následovat Mesiáše je nebezpečný počín, žádná idyla, nic pro oportunisty, nic pro kariéristy. Kristus má rád pravdu, odmítá polopravdu, odmítá hesla. Kristus je realista, žádný snílek. Nezasťirá nepříjemné věci. Chce učit, jak nést život bez zastírání, bez zakrývání nepříjemných skutečností, bez nasazování klapek na oči, abychom neviděli skutečnost. A tu se máme ještě i my dnes moc co učit, jak hledět na věci života pravdivě a věcně, křesťansky. Při tom bychom mohli dnes také myslet na naše křesťanské pohřby. Smrt znamená i pro nás, křesťany, těžké rozloučení, osamění, ale my víme, že je to rozloučení na chvíli: jeden z našich nás předešel domů, bude dřív doma. A přece, kolik nevkusu a pohanství můžeme při katolickém pohřbu vidět a slyšet! Jak pečlivě se zakrývá rakev, aby ji nebylo vidět. Proč musí zahynout tolik květin, když zemřel člověk? A k čemu ta papírová sláva umělých květin - ty přece patří spíš do střelnice a k výzdobě kolotočů. Proč dělat ze zádušní mše jen pozadí pro sentimentální zpěvní výstupy a produkce třaslavé hudby?

Oč důstojnější a křesťanštější je prostota a jednoduchost, ke které nás vede pohřební obřad Církve. Prostá rakev bez ozdob z kočičího stříbra a papírových krajek. Ozdobou rakve je v kostele pouze velikonoční svíce - paškál - symbol Krista, který přemohl smrt. A místo kol věnců s papírovými květinami stačí na svědectví, že tu jsou ti, kdo mají zemřelého rádi, jedna kytice z čerstvých květin na rakvi. Žádné hudební a zpěvácké vložky, aby se přítomní v tichu mohli soustředit na kalvářskou oběť. Cesta k hrobu bez břešné kapely, v tichosti. Kdo měl zemřelého rád, má nač myslet, nač vzpomínat a je rád, že jej nic neruší. Tak by měl správně vypadat katolický pohřeb. Nelíbí se vám to? I hrob může být také prostý: bez betonu, bez kamení. Křížek z břízky s dřevěnou tabulkou stačí.

Než zetlí křížek, vymřou i pamětníci. Jestliže si člověk nevybuduje svou věčnost dobrým životem a službou bližním, ty kameny na hrobě mu věčnost nezajistí. Ať kameníci raději dláždí chodníky a obkládají domy pro živé lidi, mrtví už jejich služby potřebovat nebudou.

Přátelé zemřelého ušetří tak kupy tisíc. Budou-li chtít je pro památku zemřelého vynaložit, ať místo věnců, které skončí za týden na smetišti, dají je při pohřební sbírce na opravu kostela. Tak zůstane památka mnohem trvalejší. Tak je to křesťanské. Prolomte už jednou ten pohanský kult parády kolem mrtvých. Vzdejme se kulis a pozlátka falešné útěchy. Kristus je realista. Prostý pohřeb je také jedna z forem, jak Krista následovat. Smrt je zlá věc. Pro každého. Cesta k jejímu zvládnutí je jen jedna: Ta na Golgotu, ta jediná vede ke Zmrtvýchvstání: Vzít každý den znovu kříž všedních trampot na sebe a Krista Pána následovat.

SLEPÝ OSUD NEBO BOŽÍ PROZŘETELNOST?

Přes naléhavost otázky Páně v evangeliu, za koho my pokládáme Syna člověka, přidržme se dnes jiné naléhavé otázky. Zabývá se jí v epištole svatý apoštol Pavel: Jsou lidské osudy výsledkem náhody, slepého osudu, nebo je to vedení Boží prozřetelnosti? Boží prozřetelnost - co se tím slovem vlastně míní? Někteří lidé v ní vidí naprogramování života. Říkají: „Všechno se stane tak, jak se to stát musí. Každý má svůj osud pevně určený. Svému osudu se nikdo nevyhne.“ Takovému pojetí se bráníme, vždyť to bychom byli jen loutky manipulované shůry. Někteří lidé vidí v lidském životě jen souhru slepých náhod a nic víc. Žádný cíl, žádná inspirace Ducha svatého. Nic než nahodilost a náhoda. Takové pojetí se nám také nelíbí, vždyť to bychom byli jen obětí chaosu beze smyslu. Svatý apoštol Pavel je přesvědčen, že v lidských dějinách působí Boží ruka, i když pro nás často nepochopitelně. Proto končí své úvahy chvalozpěvem na Boží moudrost v důvěře, že i Izrael bude jednou přiveden k víře v Ježíše Krista:

„Jak bezedná je Boží moudrost! Jak neproniknutelné jsou jeho rozhodnutí. Jak neprobádatelné způsoby jeho jednání. Neboť kdo pochopí myšlení Pána? Jemu buď sláva navěky!“ Uvidět Boží moudrost v řízení světa v přítomnosti, to je nad naše schopnosti, tak to usoudil Pavel. My vidíme všechno dění jakoby z rubové strany této výšivky. Jednotlivé nitě, události, se nám jeví nesmyslné. Lícovou podobu snad zahlédneme někdy později, určitě a jasně vše uvidíme na prahu věčnosti. Už teď však můžeme věřit, že události života nejsou jen slepé náhody, že Boží láska je obrací a usměrňuje k dobrému konci. V Novém zákoně se o Boží láskyplné prozřetelnosti mluví často. Např. v podobenství o vrabci, který bez Boží vůle nepadne se střechy. V podobenství o nebeském ptactvu, které Pán denně živí, a o květinách, kterým dává šat. I náš osud je v Boží ruce, proto nemáme být úzkostliví. A když prosíme o denní chléb, můžeme to dělat v důvěře, že náš nebeský Otec ví, že to potřebujeme.

Ovšem, tuto otcovskou péči o nás my většinou vůbec nevnímáme. Naopak, denní zkušenost mluví jinou řečí, příroda sleduje své zákony slepě, bez ohledu na člověka. Mnohé události se nám jeví jako nesmyslné. Lépe než na sobě můžeme Boží vedení vytušit na životních osudech jiných lidí, především světců. Třeba na osudech naší svaté Anežky České. Kdyby nebyly tolikrát ztroskotaly a někdy trapně ztroskotaly záměry jejího otce s jejím provdáním, kdoví, zda by český národ nebyl o tuto světici chudší. Je to jedno z hlubokých tajemství, jak Boží vůle působí bez narušení člověkovy svobody. Jak podivuhodná je tu souhra Boží pomoci a člověkovy důvěry v Boha. Vraťme se ještě jednou k ohlédnutí na události našeho vlastního života. Čím to je, že já jsem se narodil právě tehdy, v té rodině a ne jindy a jinde? Že i můj život se vyvíjel tak a ne jinak. Když to není výsledek náhody, když Někdo stojí za vším děním, pak můj život má smysl, má určitý cíl.

Když se studenti bohosloví připravují na kněžské svěcení, odejdou někam do ústraní a tam konají exercicie, duchovní cvičení. Při tom jim duchovní vůdce obvykle dává úkol: Zamyslete se a sepište si, které události a situace vašeho života spolupůsobily k vašemu rozhodnutí se pro kněžství? Kde vidíte ve svém životě zásahy Boží prozřetelnosti? Moc se toho zpravidla na papíře neobjeví ještě u tak mladého chlapce. Ale na sklonku života už kněz vidí zřetelněji, kde zapůsobilo vedení a vanutí Ducha svatého. Copak o to, u dobrých a šťastných událostí to jde, vidět pomocnou Boží ruku. Ale co neštěstí, nemoci a úmrtí? Je i ve zlých událostech Boží řízení, působí to Bůh? Je jisté, že nic zlého a škodlivého nepochází od Boha, vždyť Bůh je jen a jen Dobro. Ale je jisté i to, že mnozí lidé dodatečně rozpoznali, že právě nemoci a neštěstí použil Pán, aby jejich životní cestu obrátil k dobrému cíli. A proto jsem rád, že i uprostřed trápení můžeme důvěřovat pomocné Boží ruce nad sebou. Že můžeme hledět do budoucnosti beze strachu.

Věřit v Boží prozřetelnost, věřit ve vedení Ducha svatého tedy znamená důvěřovat Boží dobrotě víc než vlastní chápavosti. Znamená to, že náš život není jen stálé stárnutí a biologický rozpad. Že náš život má jasný cíl: samého Boha. „Od něho, skrze něho a pro něho je všechno,“ říká svatý Pavel. Bůh je konečným osudem člověka, ať to chceme nebo nechceme. I nevěřící mají Bohem nabídnutou životní cestu. A i když po ní nejdou a vydají se na křivé cesty, před Bohem stanou nakonec také. Od spisovatele Franze Kafky pochází zoufalý výkřik: „Existuje cíl, ale není k němu cesta!“ My, křesťané, máme možnost dojít k cíli: spolu s Ježíšem, který je sám cestou, pravdou a životem. A tak prosme Pána, aby nám dal svého Ducha: abychom lépe pochopili, že on je naše Cesta, Pravda a Život.

Říká se vyznání víry.

Přímluvy

Pán Ježíš znal chyby a nedostatky svatého apoštola Petra, a přece mu řekl: „Ty jsi Skála.“ Pán zná naše nedostatky, a přece nás má rád. Můžeme ho prosit s plnou důvěrou:

Za nynějšího Petrova nástupce, aby vedl Církev po Petrově vzoru.

Za všechny biskupy a kněze po celém světě, aby přetvářeli lidi k lepšímu důvěrou a rozvíjením jejich dobrých vloh.

Za všechny, kteří uvěřili, že Ježíš je Syn živého Boha, aby ukazovali na sobě světu, jak dobrý je Pán.

Za všechny, co v Ježíše nevěří, aby potkali Pána skrze nás.

Za všechny bázlivé a zbabělé, aby se stali Skálou, která se netřese a nestrachuje.

Za nás všechny, abychom si vlastní slabosti neodreagovávali kritizováním svých bližních.

Kéž i v tento čas Pán povolá ty, kterým chce dát podíl na své učitelské, pastýřské a kněžské službě.

Bože, my to víme, že největší služba, kterou můžeme prokázat svým bližním, je v tom, že jim pomůžeme odhalit jejich bohatství. Pomáhej nám, abychom jim celým svým životem zviditelňovali dobrého Ježíše Krista, našeho Pána. - Amen.

Nebo:

Odpovědnost, kterou všichni neseme za Církev a za svět, vložme teď do společné modlitby a volejme:

Za všechny, kdo vyznávají Ježíše jako Syna Božího a byli s ním spojeni křtem.

Za papeže a biskupy: ať moudře užívají svěřenou moc ke službě církvi a její jednotě.

Za celé národy i rodiny a jednotlivé lidi, kteří touží po míru, spravedlnosti, lásce a pokojném soužití.

Za pokoření těch, kdo utlačují druhé a protiprávně jim berou svobodu.

Za lidi, kteří snášejí tělesné utrpení, protože jsou nemocní nebo postižení, a prosme i za ty, kdo mají nemocnou duši.

Za ty, kterým chybí zázemí a bezpečí domova, a za ty, kdo nemají práci a střechu nad hlavou.

Za našeho biskupa N, za naše společenství, za okolní farnosti a za sbory jiných křesťanských církví, které žijí v našem městě (v naší obci).

Pane, tvá přízeň trvá navěky, proto neopouštěj dílo svých rukou. Tobě buď chvála na věky věků. - Amen.

Cyklus B:

Uvedení do 1. čtení

Po naplnění Božího příslibu o darování země Kanaánu Jozue zve k rozhodnutí pro Hospodina, nebo pro falešné bohy otců či Amoritů. Izraelský národ, a my dnes s ním, je postaven před volbu: Chcete volit pohodlnou cestu služby všelijakým modlám, nebo chcete sloužit náročnému, ale živému a pravému Bohu?

1. ČTENÍ Joz 24,1-2a.15-17.18b *Chceme sloužit Hospodinu, neboť je náš Bůh!*

Čtení z knihy Jozue.

Jozue shromáždil všechny kmeny Izraele do Sichemu a svolal přední muže Izraele, jeho náčelníky, soudce a písaře. Když předstoupili před Boha, řekl Jozue všemu lidu: „Jestliže se vám nelíbí sloužit Hospodinu, vyvolte si dnes, komu chcete sloužit: zda bohům, kterým sloužili vaši předkové za řekou Eufratem, či bohům Amoritů, v jejichž zemi přebýváte. Já však a má rodina budeme sloužit Hospodinu!“

Lid odpověděl: „Daleko ať je od nás myšlenka, že bychom opustili Hospodina a sloužili cizím bohům. Vždyť Hospodin je náš Bůh. On vyvedl nás a naše otce z egyptské země, z domu otroctví, a udělal před našima očima tyto veliké divy a chránil nás po celé cestě, kterou jsme šli, a mezi všemi národy, jejichž středem jsme procházeli. I my chceme sloužit Hospodinu, neboť je náš Bůh!“

Slyšeli jsme slovo Boží.

ŽI 34,2-3.16-17.18-19.20-21.22-23 **Odp.: 9a**

Odp.: Okuste a vizte, jak je Hospodin dobrý.

Ustavičně chci velebit Hospodina, - vždy bude v mých ústech jeho chvála.
- V Hospodinu nechť se chlubí moje duše, - ať to slyší pokorní a radují se.

Odp.

Hospodinovy oči hledí na spravedlivé, - k jejich volání se kloní jeho sluch.
- Hospodinův hněv stíhá ty, kdo páchají zlo, - aby vyhladil ze země vzpomínku na ně.

Odp.

Spravedliví volali, a Hospodin slyšel, - vysvobodil je z každé jejich tísně. - Blízko je Hospodin těm, kdo mají zkroušené srdce, - na duchu zlomené zachraňuje.

Odp.

Spravedlivý mívá mnoho soužení, - Hospodin však ho ze všech vyprostí. - Chrání všechny jeho kosti, - ani jedna z nich nebude zlomena.

Odp.

Zloba uštvě bezbožníka k smrti, - kdo nenávidí spravedlivého, budou potrestáni. - Hospodin zachraňuje duše svých služebníků, - nebudou pykat, kdo se k němu utíkají.

Odp.

Uvedení do 2. čtení

Ve druhém čtení ukazuje svatý apoštol Pavel své pojetí křesťanského života na konkrétní situaci, na manželství. Přijímá rád běžný na Blízkém východě, aby jej však prohloubil, zlidštil a vtiskl do něj svou křesťanskou pečeť. Tak nám dává návod k hezkému soužití mezi lidmi.

2. ČTENÍ Ef 5,21-32 *Toto tajemství je veliké; mám na mysli vztah Krista a Církve.*

Čtení z listu svatého apoštola Pavla Efesanům.

Bratři a sestry!

Podřizujte se jeden druhému z úcty ke Kristu. Ženy ať jsou podřízeny svým mužům, jako kdyby to byl sám Pán. Muž je totiž hlavou ženy, podobně jako Kristus je hlavou Církve, sám Spasitel svého tajemného těla. Jako je Církev podřízena Kristu, tak i ženy mají být svým mužům podřízeny ve všem.

Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval Církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil a očistil koupelí ve vodě a slovem. Tím si chtěl Církev připravit slavnou, bez poskvrny, vrásky nebo něčeho takového, aby byla svatá a bez vady.

Tak také muž má mít svou ženu rád jako vlastní tělo. Kdo má svou ženu rád, projevuje tím lásku sám sobě. Nikdo přece nemá v nenávisti vlastní tělo, ale dává mu jíst a přeje mu. Tak i Kristus jedná s Církví, protože jsme údy jeho těla.

„Proto opustí člověk otce i matku a připojí se k své manželce, a ze dvou se stane jen jeden člověk.“ Toto tajemství je veliké; mám na mysli vztah Krista a Církve.

Slyšeli jsme slovo Boží.

ZPĚV PŘED EVANGELIEM Jan 6,63b.68b

Aleluja. Tvá slova, Pane, jsou Duch a jsou život; - ty máš slova věčného života. Aleluja.

Uvedení do 3. čtení

V evangeliu teď uslyšíme, jak Ježíšovi posluchači reagovali na jeho eucharistickou řeč. Jedni ji odmítají a odcházejí. Druzí ji odmítají, ale zůstávají, a tak se začíná rodit Jidáš. Třetí zápasí o pochopení. Ve které skupině se najdeme my?

Nebo:

Tvrdou řečí se v následujícím čtení nemyslí jen předchozí slova o požívání Ježíšova těla a krve, ale spíše celkový Ježíšův nárok: i jako skutečný člověk chce být tím, kdo jako jediný může zjevovat Boha a být prostředníkem života. Jako cestu k překonání tohoto pohoršení Ježíš nabízí neulpění na povrchním pohledu a otevření se Duchu, který dává život, čili slovům, která jsou Duch a jsou život, protože jsou životodárné a proměňující.

EVANGELIUM Jan 6,60-69 Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova věčného života.

Slova svatého evangelia podle Jana.

Mnozí z Ježíšových učedníků řekli: „To je tvrdá řeč! Kdopak to má poslouchat?“

Ježíš věděl sám od sebe, že jeho učedníci na to reptají, a proto jim řekl: „Nad tím se pohoršujete? Co teprve, až uvidíte Syna člověka, jak vystupuje tam, kde byl dříve? Co dává život, je duch, tělo nic neznamena. Slova, která jsem vám mluvil, jsou duch a jsou život. Ale jsou mezi vámi někteří, kdo nevěří.“ Ježíš totiž věděl od začátku, kdo jsou ti, kdo nevěří, a kdo je ten, který ho zradí.

A dodal: „Proto jsem vám říkal, že nikdo ke mně nemůže přijít, není-li mu to dáno od Otce.“

Proto mnoho z jeho učedníků odešlo a už s ním nechodili.

Ježíš tedy řekl Dvanácti: „I vy chcete odejít?“

Šimon Petr mu odpověděl: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova věčného života, a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“

Slyšeli jsme slovo Boží.

I TY CHCEŠ ODEJÍT ?

„Mnoho jeho učedníků odešlo a už s ním nechodili.“ Jako by to bylo napsáno o dnešní době! Ještě je mnoho katolíků zapsaných v církevních matrikách, ale ve skutečnosti už Ježíše opustili. Sami to cítí. Jeden takový napsal na faru svého křtu: „Žádám, abyste mě vyškrtl z vaší Církve.“ Psal „z vaší“, nikoli „z mé Církve“. Věděl, že už dávno v ní není. Ježíš neprosí nikoho, aby zůstal. Ježíš žádá víru. Ale mezi těmi kolem Ježíše byli i takoví, kteří žít podle Ježíše sice nechtěli, ale v jeho Církvi zůstávají: Tak začínají růst Jidášové, kteří kdekoho prodají, aby dosáhli svého. Ježíš o nich suše říká: „Bylo by lépe, kdyby

se vůbec nenarodili.“ Třetí skupinu kolem Ježíše představuje Petr. Ne, že by odmítali Ježíše, ale nechápou ho. Do té skupiny patří nepochybně většina z nás. Také nám dnes klade Pán Ježíš otázku: „Chcete i vy ode mne odejít?“ A útěchou dnešního evangelia je nám Petrova odpověď. Petr neříká: „Pane, jak se můžeš vůbec takto ptát? To je přece jasné, že my zůstaneme. My přece víme, že máš pravdu, my žádné pochybnosti nikdy nemáme!“ Kdyby tak Petr odpověděl, nebylo by to o nás. My víme, co jsou nejasnosti, co jsou pochybnosti. My tolik věcí nechápeme.

Ale Petr odpovídá na otázku otázkou: „Pane, ke komu bychom šli? My žádnou lepší cestu neznáme.“ A tak Petři zůstávají s Kristem přes všechny nejistoty. Poslouchají jeho hlas, stýkají se s ním a nakonec se dopracují přece jen i k jasnosti a pevnosti. Petr musí být náš vzor: Petr a ne Jidáš. Je jedna taková hra, která je obrazem toho, co má člověk dělat celý svůj život. Jistě tu hru znáte: Jeden má přejít se zavázanýma očima všelijaké překážky. Nepřešel by, ale má přítele, který mu radí. Všichni ostatní také hrají: snaží se ho splést, radit špatně, překřičet hlas dobrého rádce. Ten se zavázanýma očima vyhraje, když ze všech těch hlasů dbá na jeden: na hlas svého přítele. Stejně i my: máme slyšet hlas Pána Ježíše a dbát na něj. Vždy znovu se ptát: Jak by toto udělal Pán Ježíš? Co by na to řekl? Co odpovídá jeho lásce? Dobře si to dnes zapamatujme: V každé životní situaci chci poctivě hledat Ježíšův hlas.

FORMULE PRO DVA

„Ženy ať jsou podřízeny svým mužům.“ „Muž je hlavou ženy.“ Tyhle věty zvedly už leckteré ženě žluč, protože nejsou z dnes oblíbeného slovníku: Vyškrtnout je z Bible vůbec, nebo alespoň nečíst! Není třeba je vyškrtnout, ale je nutné je vysvětlit. Pocházejí z jiné společenské situace, z té v době svatého apoštola Pavla. Tehdy ještě nebyla energetická krize, protože zdroje energie ještě nebyly objeveny. Nebylo zdrojů, nebylo strojů, nebyla industrializace, nebylo pracovních příležitostí pro ženy mimo domov. Muž byl živitelem rodiny, žena srdcem, tak tomu bylo ještě mnohá staletí po Pavlovi. Teprve v naší době muži nestačí uživit rodiny a musí pracovat i ženy. Žena se emancipuje, není už odkázána na muže jako pána a živitele. Vyprostila se z úzkého pracovního úseku, z pouhé starosti o domácnost. Ale abych se neuřekl: Ze starosti o domácnost vysvobozena není, jen smí zvyšovat hmotnou úroveň své domácnosti, smí kromě doma dělat i v továrně, stejně jako muži.

Tyhle vymoženosti za dob svatého Pavla ženy samozřejmě ještě neměly. Svatý Pavel káže postaru, že muž má být hlavou rodiny, tj. má živit rodinu, starat se o ni, mít zodpovědnost. Svou ženu má mít rád jako samého Krista Pána a žena ho má jako hlavu rodiny respektovat. Znam rodiny, kde tyto starosvětské poměry panují dodnes! Ono totiž tam, kde muž je mužem na svém místě, starostlivý, laskavý a milující, tam se mu žena ráda podřizuje a nechává mu funkci hlavy rodiny. Jí zbude i tak dost starostí jiných: děti, prádlo, vaření, kde

se to bez jejího šéfování neobejde. V hezkém manželství se nebojuje o prioritu: napřed já a potom teprve ty. V hezkém manželství, kde snoubenecká láska dozrála na lásku manželskou, tam není boje, kdo je první, ale vzájemné respektování se a úcta. „Moje žena je lepší než já,“ řekl v soukromí muž knězi, když slavili rodinné jubileum. A když ten hovořil s ní, slyšel jsem totéž: „Můj muž je lepší než já.“ To je pak šťastné manželství. A to nevzniká při aktu oddavek, byť byl sebeslavnější. To je jen sazenice, to je jen roub.

Šťastné manželství nemohou partneři objevit v hromadě svatebních darů jako kouzelný balíček. Není to něco hotového, co by nebesa kterýmukoli dvěma prosebníkům seslala. Je to spíš dílo svépomoci. Musí si ho sami vybudovat. Je to dlouhodobý proces broušení a vyhlazování drsných míst. Chci vám tedy poradit spolehlivý návod na hezké manželství, formuli, která se týká manželské lásky. Vymyslel ji svatý Pavel: „Pravá láska je shovívavá a dobrotivá, nezávidí, nechlubí se a nevyvyšuje se, není ctižádostivá, nehledá svůj prospěch, neroztrpčuje se, nepřemýšlí o zlém, neraduje se z bezpráví, nýbrž raduje se s pravdou; všechno snáší, všemu věří, ve vše doufá, všechno přetrpí. Láska nikdy nepomíjí.“ To je Boží návod na manželskou lásku. Máš-li odvalu, zkoušej se občas podle tohoto božského návodu. Ujišťuji tě, že budeš zneklidněn. Jsi trpělivý? Jsi vlídný? Nevychloubáš se a nejsi domýšlivý, ani hrubý? Nejsi sobecký a přecitlivělý? Neurazíš se snadno? A pověz: nevedeš v patrnosti všechno zlo, urážky a křivdy, jež tě postihnou? Snažíš se uplatnit svá práva? Usiluješ o to, aby je ostatní uznali? Nebo máš starosti, jak se cítí s tebou a vedle tebe partner?

Tajemství úspěšného manželství se skládá z maličkostí, z drobných nezištných činů, z několika slov, z projevů zdvořilosti a z malých pozorností. Jak to přijde, že po celý den máme pro cizí lidi jen vlídná slova, a jakmile překročíme práh domova, jsme hned mrzutí? Proč tomu tak je? Být křesťanem doma, to znamená být laskavý, vlídný, zdvořilý a rytířský, současně však čestný a přímý. To není ctnost, nýbrž chyba, jestliže se domníváš, že můžeš říci vždy to, co si myslíš. Drsně otevřená, nelaskavá, byť pravdivá slova nepatří do žádných lidských vztahů. Ptali se vnuci jednoho stařečka, který slavil zlatou svatbu: „Dědo, jak jste to vydržel s babičkou celých 50 let? Jaký je váš recept na dlouhé šťastné manželství?“ Děda řekl: „Po sňatku mě vzal otec manželky stranou, předal mi malý balíček a řekl: „Tady máš vše, co potřebuješ vědět.“ A v balíčku byly hodinky, kde na víčku ciferníku, kam se musel dívat mnohokrát denně, bylo napsáno: „Pověz ženě něco hezkého!“

Namítneš: to je příliš jednoduché. Ale pomáhalo to. Nezapomeňte, že hezký vztah se živí drobnými nenákladnými důkazy. Ocenění pomáhá, tvrdá kritika nikoli. Porozumění a vyjádření náklonnosti a něžnosti vytváří šťastné společenství. Když ti žena něco vyvede, jdi se jí omluvit. Je-li normální, pomůžeš tím moc jí i sobě. Znam jedno výborné manželství, teď už jsou hezkou řádku let spolu. Ptal jsem se muže, jak to dělají. Řekl mi: „Víš, nebylo to vždy takové. Naše první manželská léta byla velmi těžká, až jsme toho už měli dost.

Jednoho dne jsem se rozhodl, že sepíšeme seznam chyb, které se nám na sobě navzájem nelíbily. Seznamy byly dosti dlouhé. Helena mi pak dala své, já jí moje. Byly tam některé drsné skutečnosti. Něco z toho jsme si nikdy neřekli hlasitě, pouze jsme si mysleli. Pak jsme udělali něco, co ti může připadat bláhové. Šli jsme na dvůr k popelnici a seznamy jsme zapálili. Dívali jsme se na hořící papír a poprvé po dlouhých měsících jsme se objali. Potom jsme se vrátili domů a napsali seznam všech dobrých vlastností, které se nám na sobě podařilo objevit. Trvalo to dosti dlouho a dalo nám to práci, poněvadž jsme v manželství byli již na dně. Ale nevzdali jsme to.“

Vzpomínáš si, co napsal svatý apoštol Pavel? „Láska nepřemýšlí o zlém.“ Jdi tedy i ty k popelnici a spal veškeré zlo! A závěrem přijměte dobrou radu pro váš domov: Nehádejte se nikdy u snídaně! Nejedem muž se po takové ranní hádce rozruší a může zavinit nehodu. A žena toho možná celý den lituje. Nehádejte se nikdy, když přijdete z práce domů! Máte-li šťastný domov, vydržíte v práci téměř vše. Nesmíte však najít doma nevrlou a vadivou ženu nebo rozhněvaného muže. Nehádejte se ani večer, když zhasnete světlo. Pokaží vám to pěkný den. Nehádejte se nikdy! Naučte se rozhovoru, debatě, diskusi, dialogu. Neznám žádné dobré hádky. Vyříd'te si to jiným způsobem. Hádky nepročistí vzduch, ale otráví jej. Hádky mohou pouze ranit. Boj zůstává bojem, když slouží za zbraně pěsti či nadávka. Některá slova mohou ranit více než rána pěstí. Muž a žena jsou vlastně přátelé. Nemohla by tato představa uvolnit lecjaké napětí? Přátelé. Nepracují přátelé spolu? Nedělí se přátelé o to, co mají? Kdosi řekl, že láska je přátelství proměněné v hudbu. Ať je tomu tak i u vás!

BUDEŠ CHRÁNIT ŽIVOT !

Právě slyšeli jsme slova Pána Ježíše: „Co dává život, je duch.“ Připomíná nám to hlubiny pátého přikázání, které zní: Nezabiješ! V případě zabíjení hromadného, válčení, vražedné nenávisti, která k zabíjení navádí, Bůh bere v ochranu život lidstva, nechce, aby se zahubilo. Bůh také bere v ochranu i život každého jednotlivého člověka, každé dítě, i dosud nenarozené, každého starce, který už nemůže pracovat. Ba Bůh bere v ochranu každého člověka i před ním samým. Zakazuje sebevraždu, sáhnutí si na život v náhlém návalu deprese. Zakazuje i škodit si na zdraví špatnou životosprávou, přejídáním se, kouřením, pitím, tabletami, nerozumným sportováním. Sem patří i hříchy těch, kdo pěstují potraviny pomocí jedů, přestože vědí, že tím ohrožují zdraví lidí.

Patří sem i ti, kdo zabíjejí dětské duše tím, že jim dávají pohoršení svým špatným příkladem, tím, že je při výchově nevedou k dobru, k lásce a k Bohu. O těchto Herodesech, vrazích dětských duší, vyslovil Pán Ježíš strašlivý soud: „Takovým by bylo lépe uvázat na krk mlýnský kámen a utopit je. Takovým by bylo lépe, kdyby se vůbec nenarodili.“ Proč to? Kdo špatně vychovává nebo vůbec nevychovává děti, ten má spoluvinu na všem, co ten zkažený potom napáchá. Všechny nářky na delikty mladistvých má někdo na svědomí! Někdo

je tomu buď naučil, nebo zabránil, aby ti mladí byli vychováni v duchu Božího Desatera, aby jejich svědomí bylo rozvíjeno v duchu Ježíšova evangelia.

Píšou se články o ochraně přírody, o bratru stromu. Dobře, je potřeba chránit přírodu před znečištěním, strom před zadušením. Strom, zvíře stvořil Bůh ještě dřív než člověka a bez nich člověk žít nemůže. Ti mají také právo na život a bez nutné potřeby nemá být zabit ani brouček ani květinka. Podle současných výzkumů je na území našeho státu ohroženo vyhynutím kolem 50% všech rostlinných a živočišných druhů. Na koho ukážeme prstem, že za všechny tyto vraždy zodpovídá? Především na sebe musíme každý ukázat, protože svou lhostejností toto ničení Božího díla umožňujeme, ba někdy i na tomto proměňování naší země v zítřejší Saharu aktivně spolupracujeme. Ale stejně ohrožený jako bratr strom je i bratr člověk! Kdo myslí na to, zda mladé lidské stromky nehynou v blátě? Zda se z nich nestávají duševní zakrslíci se zkamenělým srdcem?

Vidíme kolem sebe dost zřetelně, že tam, kde není při výchově vštěpováno náboženství, tam odumírá i lidská kultura. Pochopí to všichni, co za mládež odpovídají, dříve než bude pozdě? Bratr člověk - tenhle pojem vynalezl Pán Ježíš. Máme tu co dělat s ústřední myšlenkou jeho evangelia. Bůh je tvůj Otec, člověk je tvůj bratr, to jsou dvě osy, na nichž spočívá naše křesťanská existence. Vše ostatní se z toho dá odvodit. S tímto požadavkem narazil už Pán Ježíš hned u svých současníků. Ale Ježíš na tom trval: Jahve ze Sinaje je tvůj Otec. Každý Samaritán, každý pohan, každý špinavý cizák je tvůj bratr. I nepřítel je tvůj bratr a máš ho milovat. Jak to dělat? Kdo je hodný, z koho září Boží dobrota a láska, tam to jde snadno. Ale kdo je zlý, komu z tváře blýská zloba, zrada a darebnost, jak tam? Koho nemůžeme milovat, toho můžeme alespoň litovat, ten má právo na náš soucit, na naši starost o jeho osud. Marnotratný syn je také syn, zlý bratr je také bratr.

O prvním prezidentovi naší první republiky Tomáši Masarykovi se říkalo, že vystoupil z Katolické Církve proto, že byla příliš spojená s nenáviděnou rakouskou šlechtou. Prý řekl: „Katolická Církev je aristokratická, křesťanská láska je demokratická.“ To je zmatený výrok, protože se tu přenášejí do náboženství politické pojmy. A náboženství se nemá politicky zneužívat. Ale když už by chtěl někdo takhle uvažovat, pak by musel říci pravý opak. Opravdová láska je aristokratická! Činí člověka vpravdě šlechticem, šlechticem v tom nejlepším smyslu slova: Kdo si zamiluje Boha, ten je královského rodu, syn či dcera Krále nebe i země. Ten je členem nejvznešenějšího rodu světa, členem rodiny křesťanů. Ten je nejvznešenější krve, protože na něm lpí kapka Kristovy výkupné krve. Toto šlechtictví Kristovy krve činí i toho nejposlednějšího a nejubožejšího člověka mým bratrem či sestrou.

Zní to vznešeně a v kostele se to dobře poslouchá. Ale venku, v praxi máme pramálo chuti bratříčkovat se s kdekým. Dodnes zní světem Kainovo: „Jsem já strážcem svého bratra?“ Ano, každý z nás je strážcem svého bratra či sestry. Je strážcem svých bratří a sester kolem sebe. Příkaz o lásce k bližnímu

Pán Ježíš bere velmi vážně. O ničem nemluvil častěji, než o tom, že každý člověk je náš bratr, sestra. Ve stále nových podobenstvích usiloval, aby to v nás nezůstalo jen mrtvou literou. A je s podivem, že až na hrdinské výjimky právě toto ústřední přikázání evangelia bylo za dosavadní dva tisíce let v křesťanství tak málo uskutečňováno. Má proto ateista právo říci, že křesťanství zklamalo? Ne. Zklamali lidé. Zklamali jednotliví křesťané. Tento ideál pravého lidství září přesto dál nad člověkem, jako hvězdy nad hlavou: „Co chcete, aby lidé činili vám, čiňte napřed vy jim.“

Když si tedy při večerní modlitbě zpytuješ svědomí, nestačí se ujistit: nikoho jsem dnes nezabil, nikomu jsem vědomě neublížil. To je málo! Ptej se: Udělal jsem někomu radost? Odpustil jsem, když mi někdo ublížil? Nevykládal jsem si hned ve zlém, co bylo jen nerozvážené slovo, co udělal spíš z hlouposti a nešikovnosti, než z tvrdosti srdce? Nepřidal jsem si své polínko, když někdo někoho kritizoval? Jeden starý pán, když přišel mezi takové kritiky, říkával s úsměvem: „Vidíte, kdyby tak všichni lidé byli takoví, jako my, co tu jsme, to by bylo na světě krásně!“ Kdosi vypravoval v autobuse spolucestujícím, že s kýmsi společně vedou nějakou dílnu. A ten posluchač se ptal, zda se snášejí, nemají-li spory. A odpověď zněla: „Ale to víte, co chvíli se pohádáme, ale my se pak zas usmíříme a jde se dál.“ Jak prostě je tu řečeno, že to jde dělat tak, jak nám přikazuje Písmo svaté: „Slunce ať nezapadne nad vaším hněvem!“

Není to snadné, milovat vždy přítele, natož potom politovat nepřitele. Kdyby se ti někdy zdálo, že nedokážeš odpustit tomu, kdo ti moc a surově ublížil, pak si vezmi Bibli a přečti si evangelium o marnotratném synovi. Slovo za slovem, pomalu, s myšlenkou, že ten marnotratný syn jsi ty! A pak si začni říkat Otčenáš až po slova: „odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme.“ Tu se zastav a opakuj si to znovu, třikrát, sedmkrát, sedmasedmdesátkrát, až pod tímto hojivým balzámem tvé srdce změkne. Až budeš mít zase srdce lidské a křesťanské. Bůh je Bohem živých a ne mrtvých. Chce, abychom žili ve zdravém prostředí, chce, abychom žili ve vzájemné lásce, tím, že si navzájem sloužíme a pomáháme, že si viny odpouštíme, že pevně věříme v život, který ani smrtí neskončí.

Říká se vyznání víry.

Přímluvy

Společně poprosme Boha, abychom dokázali ve svém denním životě uskutečňovat, co zde v kostele dobrého slyšíme a poznáme.

Vlij do srdcí našich mladých bratří touhu po kněžské službě, odvahu poslechnout tvé volání a s vírou tě následovat.

At' nad naším hněvem nezapadá slunce.

At' je nám bratrem strom a vše živé v přírodě.

Ať se každý den snažíme dělat radost lidem, mezi kterými žijeme.
Dej lidem bezradným a pochybujícím světlo poznání.
Těm, kteří dnes leží v nemocnicích, dej naději na brzké uzdravení.
Buď milosrdný k těm, kteří se dnes zabijí na silnicích.
Nám všem dej, ať pochopíme, že Bůh je krása, a že všechno setkání s krásou je setkáním s ním.

Bože, náš Stvořiteli, prosíme tě: pomáhej nám tam, kde si sami pomoci neumíme, abychom dokázali denně svým životem následovat Ježíše Krista, našeho Pána. - Amen.

Cyklus C:

Uvedení do 1. čtení

Boží království není jen pro jeden národ. Všechny národy, všichni lidé se mají stát čistými nádobami, obětními dary Bohu. Tedy i my, i já, i ty.

Nebo:

Zdá se, že tu máme velmi pozdní mesiánský text. Příchod Mesiáše bude znamenat sjednocení všech lidí v chrámu pravého Boha. Výlučnost Izraele tak bude překonána účastí všech lidí na kultu a kněžství. Zde přítomný důraz na sjednocení je potvrzován i srovnáním zde jmenovaných národů s Genezí, kde se mluví o stavění babylonské věže. Národy jmenované tady jsou přítomné i na tam. To poukazuje na to, že mesiánské období nově nastolí jednotu narušenou stavbou babylónské věže.

1. ČTENÍ Iz 66,18-21 *Přivedou všechny vaše bratry ze všech národů.*

Čtení z knihy proroka Izaiáše.

Toto praví Hospodin:

„Znám jejich skutky a jejich myšlenky. Půjdu, abych shromáždil všechny národy a jazyky. Půjdu a užiji mou slávu. Udělám na nich znamení a pošlu některé z těch, kdo se zachrání, k národům Taršíše, Putu, Ludu, Mešechu, Rošu, Tubalu, Javanu, k dálným ostrovům, k těm, kteří o mně neslyšeli mluvit a neviděli mou slávu.

Budou hlásat národům mou slávu. Přivedou všechny vaše bratry ze všech národů jako dar Hospodinu na koních, na vozech, na nosítkách, na mezcích a na dromedárech na mou svatou horu do Jeruzaléma - praví Hospodin - jako když synové Izraele přinášejí v čistých nádobách dary do Hospodinova domu. A také z nich si vezmu kněze a levity“ - praví Hospodin.

Slyšeli jsme slovo Boží.

Ži 117,1.2 Odp.: Mk 16,15

Odp.: Jděte do celého světa a hlásejte evangelium.

Nebo: Aleluja.

Chvalte Hospodina, všichni lidé, - oslavujte ho, všechny národy.

Odp.

Neboť mocně vládne nad námi jeho milosrdenství - a Hospodinova věrnost trvá navěky.

Odp.

Uvedení do 2. čtení

Nikdy asi nepochopíme hrozný tajemství smyslu utrpení ve světě a v našem životě. Autor dnešní epištoly naznačuje jednu kladnou stránku lidského trápení. Vychovává nás: upevňuje vůli a učí vytrvalosti.

Nebo:

Skrze životní zkoušky nás nebeský Otec chce dovést k očištění a ke svatosti. Je přirozené pociťovat smutek za takových okolností, ale na druhou stranu je možné nacházet posilu v samotném Bohu, který podporuje kulhajícího, tj. slabého ve víře.

2. ČTENÍ Žid 12,5-7.11-13 *Pán trestá toho, koho má rád.*

Čtení z listu Židům.

Bratři a sestry!

Zapomněli jste, že Bůh vás povzbuzuje jako své syny: ‚Když tě Pán vychovává, můj synu, neber to na lehkou váhu, ani neklesej na mysli, když tě kárá. Pán totiž trestá toho, koho má rád, a šlehá každého, koho uznává za svého syna.‘

V té kázni vytrvejte! Bůh s vámi jedná jako se svými syny. Vždyť kterého syna otec nekárá?

Pokud ovšem taková přísná výchova trvá, nezdá se radostná, nýbrž bolestná, ale potom to nese těm, kdo tou školou prošli, ovoce míru, totiž spravedlnost. Posilněte proto ochablé ruce a klesající kolena. Připravte pro své kroky přímé stezky, aby se chromý úd nevymkl, ale spíše uzdravil.

Slyšeli jsme slovo Boží.

ZPĚV PŘED EVANGELIEM Jan 14,6

Aleluja. Já jsem cesta, pravda a život, praví Pán; - nikdo nepřichází k Otci než skrze mne. Aleluja.

Uvedení do 3. čtení

Evangelium je vážným varováním, aby se naše zbožnost nestala samoučelnou. Nebe ti nezaručí ani příslušnost k Církvi, ani chození do kostela, ba ani denní svaté přijímání. Denně a stále se musíme rozhodovat pro stranu Boží: pro správné slovo, pro správné jednání v duchu Kristovy lásky.

Nebo:

Ti, kteří jsou v Kristově blízkosti, si kladou otázku: „Budeme zachráněni?“ Odpověď je jednoduchá a zahrnuje lacinou spásu: Nestací znát Krista. Je třeba přijmout Boží slovo a usilovat o jeho uskutečnění.

EVANGELIUM Lk 13,22-30 *Přijdou od východu i od západu a zaujmou místo u stolu v Božím království.*

Slova svatého evangelia podle Lukáše.

Ježíš se ubíral od města k městu, od vesnice k vesnici, učil a pokračoval v cestě do Jeruzaléma.

Někdo se ho zeptal: „Pane, je málo těch, kdo budou spaseni?“

Řekl jim na to: „Usilujte o to, abyste vešli těsnými dveřmi! Říkám vám: Mnoho se jich bude snažit vejít, ale nebudou moci. Jakmile se pán domu zvedne a zavře dveře, a vy zůstanete venku a začnete tlouci na dveře a volat: ‚Pane, otevři nám!‘, odpoví vám: ‚Neznám vás, odkud jste.‘ Tu začnete říkat: ‚Vždyť jsme s tebou jedli a pili a učil jsi u nás na ulicích!‘

Ale on vám odpoví: ‚Nevím, odkud jste. Pryč ode mě, všichni jste páchali nepravostí!‘ Tam bude pláč a skřípění zubů, až uvidíte, jak Abrahám, Izák, Jakub a všichni proroci jsou v Božím království, ale vy budete vyhnáni ven. A přijdou od východu a od západu, od severu a od jihu a zaujmou místo u stolu v Božím království.

Ano, jsou poslední, kteří budou prvními, a jsou první, kteří budou posledními.“

Slyšeli jsme slovo Boží.

JE PEKLO?

„Pryč ode mne všichni, kdo jste páchali bezpráví!“ Hrozná slova! Z úst Pána Ježíše jsme zvyklí na opačná: „Pojďte ke mně všichni, kdo pracujete a jste obtíženi!“ Kdo to bude marně tlouci na dveře? Komu to říká Pán Ježíš. Jděte pryč, neznám vás? My zde s Pánem Ježíšem také jíme a pijeme, i nás tu učí. Může být zavržen i někdo z nás, člen jeho Církve? Na tu otázku je odpověď jasná: Nikdo nepřijde do nebe jen proto, že je příslušníkem nějaké církve, bez vlastního přičinění nebo proti své vůli. Proto se nejprve ptejme všeobecně: Bude vůbec někdo na věky zavržen? Ježíšovo „pryč ode mne“ je jen varovné podobenství nebo je někdo už opravdu uslyšel či uslyší? Je peklo? Nebe a peklo

bývají často jmenovány jedním dechem, ač jsou to zcela rozdílné představy. Nebe je něco, co Bůh daruje člověku, zatímco peklo je hrozný vynález člověka. Nebe je společenství mnohých s Bohem, zatímco peklo je osamělost, bytí na vlastní pěst.

Pán Ježíš věděl, co za vynález je člověkovu peklo za živa. Ne peklo pohádkové, ne Dantovo peklo či Drdovy Hrátky s čerty, ale peklo, které se zahryzlo do duše člověka. Peklo vášnivé zloby, která nutí škodit, ubližovat a ničit. Peklo smutku, který vrhá člověka do otroctví, alkoholu nebo tablet. Peklo deprese, která vede k stále hlubší izolaci až po sebevraždu. Peklo nucené společnosti zlých lidských vlků, kteří se vzájemně napadají a vztekle koušou. Protože Pán Ježíš toto lidské peklo znal, šel člověku nabídnout záchranu. Když my se naučíme rozeznávat a vidět toto peklo, jako Ježíš, můžeme před ním zachránit sebe i jiné. Ale to je zatím stále řeč o pekle zde, za lidského života! Je však také peklo věčné?

Bůh je nestvořil a přece je, člověk si je tvoří sám. Mnozí odmítají jeho existenci. Argumentují tím, že věčný trest za chvilkovou slabost neodpovídá Boží spravedlnosti ani lásce. V tom mají ovšem pravdu, ono to také tak s peklem není. Bůh neodsuzuje k věčným trestům za chvilkovou slabost člověka. Ale člověk se může odvrátit od Boha sám. Peklo je odmítnutí Boží lásky, odmítnutí společenství svatých, odmítnutí Kristova výkupného kříže, odmítnutí všeho a natrvalo: „Já nikomu nevěřím, já si stačím sám!“ Pán Ježíš o pekle mluvil a počítal s možností, že člověk může na věky ztroskotat. Když to tak posloucháš, jistě tě napadlo: Ale je vůbec někdo tak hloupý, zlý, zarytý zatvrzelý, aby až do posledního okamžiku života odmítal Boha? Je někdo v pekle?

Tohle vrtalo hlavou už Ježíšovým současníkům. V evangeliu čteme, jak kdosi přišel k Ježíšovi a ptal se ho: „Pane, je málo těch, kteří budou spaseni?“ Odpověď Pána Ježíše je nepřímá: „Snažte se vejít úzkými dveřmi! Neboť vám říkám, mnozí se budou pokoušet, ale nedokáží to.“ Ježíšův výrok o úzké bráně, která vede ke spáse, musíme brát spíše jako výzvu, abychom počítali s potížemi, s namáhavostí dobré cesty a spolupracovali s Boží milostí, než jako informaci, kolik lidí přijde do pekla. Podobnostvím o dělnících dvanácté hodiny, o odpuštění lotru po pravici Pán Ježíš dokládá, že do posledního okamžiku života je možná záchrana a náprava. Je jisté, že žádný člověk nebyl stvořen pro peklo. Je třeba si to připomenout, aby nikdo neprožil svůj život jako ustrašený uzlíček plný komplexů malomyslnosti a viny.

Zavržení působí jen a jen smrtelný hřích, to je totální odvrácení člověka od Boha až do posledního dechu. Já si myslím, že jen málo lidí takhle dopadne. Častější jsou jistě těžké hříchy, které dávají životu falešný směr, i když ještě neznamenají radikální odvrácení se od Boha. Raná Církev nepovažovala za smrtelný hřích to, co pozdější morální teologie označila za těžký hřích. Člověku nebude asi nikdy snadné vést přesnou hranici, kde končí těžký hřích a začíná smrtelný, a proto je dobře, že konečný soud o tom je v Božích rukou. V celém

Božím zákoně se mluví jen o jediném člověku jako o muži zavržení, ale ani tu není jisté, zda je Jidáš opravdu zavržen. Vždyť slova soudu: „lépe, kdyby se nebyl narodil,“ říká Pán Ježíš ještě za jeho života a po nich se ještě pokouší Jidáše zachránit: oslovuje ho, aby se rozpomenul, našel a napravil: „Jidáši, políbením zrazuješ Syna člověka?“

Svatý apoštol Pavel píše svým milovaným Filipánům: „S bázní a třesením usilujte o svou spásu.“ Po předchozích úvahách už víme, čeho se máme bát. Boha ne, ale vlastní darebnosti a zatvrzelosti ve zlém. Bůh chce, aby nikdo nezahynul, aby se všichni obrátili. Ježíš prolil svou krev za nás a za všechny lidi. Slíbil: „Až budu vyvýšen ze země, potáhnu všechny k sobě.“ Boží vůle je tedy jasná, ale nejistota mého, tvého, našeho osobního rozhodnutí a tím také osudu zůstává až do konce života. Je to spasitelná nejistota, pokud je nám stálým podněcovatelem ve snaze o dobro. A v tom je také odpověď na poslední otázku. Dojde spásy každý, kdo je v Církvi? Odpověď už známe: Bůh to chce. Ježíš už zaplatil výkupnou cenu za spásu všech. Ale automaticky to nebude. Jako kdokoli jiný si i my musíme nebe zasloužit.

Co z toho tedy máme, že jsme v Církvi? Když se může dostat do nebe stejně zločinec, který lituje v posledním okamžiku života, viz lotr po pravici, stejně jako křesťan, který si nebe po celý život v potu tváře vysluhuje, co z toho máme, že jsme v Církvi? Zní to zdánlivě logicky, ale to ptaní je dětinské. To vysluhování nebe v potu tváře ukazuje spíše na pohana, který neví nic o křesťanské cestě životem. Křesťanova výhoda je v tom, že při posledním rozhodování, při umírání snadněji se rozhodne pro Boha věřící člověk, který se Bohu po celý život s vírou, nadějí a láskou obracel, než člověk, který po celý život Boha odmítal. Ani takovému člověku nechybí možnost obrácení v posledním okamžiku, ale bude k tomu potřeba nadlidské úsilí. Proto musíme začít být už teď v přítomnosti, čím chceme být v budoucnosti: „Jaký život, taková smrt,“ říká přísloví. Už teď vytrvale ničit peklo v sobě i kolem sebe. Nikomu nedělat život peklem. Učit se žít jako nebešťané. Boží slovo nás k tomu každou neděli vede a doškoluje.

Nejistota zůstane tedy součástí naší existence po celý náš život. Nikdo není prohlášen za svatého, dokud žije. Lidé se proti nejistotám pojišťují: proti nemoci, úrazu, havárii, požáru, ba kdosi se pojistil i proti tomu, že by nemohl platit pojistky. Lze se pojistit i proti konečné věčné katastrofě? Svým způsobem ano. Můžeme se pojistit tím, že se už teď učíme žít, jak by se nám líbilo žít navěky. Že jednáme s jinými tak, jak chceme, aby se s námi jednalo navěky. Shrňme si nakonec dnešní úvahu do tří vět: Nikdo nemůže vyloučit, že jeho život neztroskotá navěky smrtelným a konečným odvrácením se od Boha. Zapomínání na peklo dělá hříšníky. Uvěření v peklo dělá nebešťany. Přihlasme se tedy mezi budovatele nebe.

TRESTÁ BŮH TOHO, KOHO MÁ RÁD?

„V té a té škole je učitel, který moc bije žáky!“ Kdyby se něco takového opravdu stalo, dlouho by ten učitel na té škole neučil. Propustili by ho ze školství, možná by skončil i před soudem. Vyučovat děti s pomocí bití, pro tuhle výchovnou metodu je dnes málo porozumění. Ale ještě dlouho v minulém století to bylo i u nás jinak: „Škoda každé rány, která padne vedle,“ „Kdo nechce slyšet, ten musí cítit,“ říkávalo se. A leckdo z nás starších si ještě pamatuje, jak chutnal řemen, důtky, bič či rákoska. V dobách, kdy vznikaly knihy Starého a Nového zákona, patřilo bití k normálním projevům vychovatelské a otcovské péče. Kdo děti netrestá, ten je nemá rád, ten se o ně nezajímá, ten nedbá o jejich výchovu, mínili tenkrát. V tomto smyslu jsme to slyšeli před chvílí ve čtení z listu Židům: „Pán trestá toho, koho má rád. Šlehá každého, koho uznává za svého syna.“

Tedy by mělo platit, že trápení, neštěstí, nemoc a smrt mají být projevy otcovské vychovatelské lásky a péče Boží? Žádný dnešní člověk tohle nepochopí. Před premiérou Horvátovy hry: „Na krásné vyhlídce“ chodili v Basileji po ulicích nosiči reklamních plakátů s křičícím nápisem: „Je jeden dobrý Bůh, ale není na něj žádné spolehnutí. Čas od času někomu pomůže, ale ti ostatní mohou zdechnout.“ Vzbudilo to mnoho pohoršení, někteří chtěli podat na divadlo i žalobu pro urážení náboženství, ale mnozí, i dobří křesťané, řekli, že to často pociťují také tak. „Kdes byl, dobrý Bože, když můj synáček rok starý umíral? To, že měl být tvůj projev lásky ke mně? Když se mi nad mrtvým děckem třásla brada pláčem, měl jsem se těšit odříkáváním sadistického úsloví: Koho Bůh miluje, toho křížkem navštěvuje?“

Toto starozákonní myšlení z listu Židům je nám dnes cizí. Můžeme si sice představit, jak to asi ti dávní lidé mínili, podle podobenství z Izaiáše o hospodáři, který také musí činit půdě násilí, aby se zúrodnila. Musí ji orat, přerývat, obracet, vláčit, válcem utlačovat. Pak teprve se úhor stane úrodným polem. Ale teprve Ježíšovo kázání o pšeničném zrně, které musí umřít, aby vydalo úrodu, nám naznačuje, že smrt věřícího není trestem hrozného božstva, ale branou do otcovského domova. Ale teprve pohled na Ježíše souzeného bičovaného, pohled na Ježíše trpícího, na úmrtním loži kříže nám naznačuje, že bolest, nemoc a trápení není dílo sadistického vychovatele, ale má výkupnou hodnotu smíru a oběti.

Pro mnoho lidí je utrpení jen cosi nesmyslného. Mnohé to rozvrátí. Nám, věřícím křesťanům, se tu naznačuje, jak brát trápení jako hořký lék, jak je po Kristově vzoru obětovat na smír za sebe i za jiné. Ale přesto zůstane utrpení vždy dál utrpením, něčím proti samé podstatě lidské touhy a smyslu života. Hrozná tajemství utrpení ve světě a v našem životě asi nepochopíme nikdy. Ještě že se můžeme přidržet ujištění, že Bůh nechce člověku nikdy nic zlého, že Bůh je vždy a vždy pro život, že má pravdu svatý Jan, když prohlašuje, že Bůh je jen a jen Láska.

Říká se vyznání víry.

Přímluvy

Slyšeli jsme evangelium Pána Ježíše a odpověděli jsme na ně svým věřím. Máme dobrou vůli podle něj žít a učit tak i naše děti. Ale známe se dost dobře, abychom věděli, že naše dobrá vůle za chvíli ochabne, že si často nevíme rady sami se sebou, že se málo vyznáme i ve svých dětech. Prosme proto o světlo a sílu:

Abychom nikomu nedělali život peklem, ale učili se žít jako děti nebe.

Abychom se nespokojili tím, co už víme a známe, ale stále hledali lepší cestu.

Abychom se nenechali strhnout proudem módních polopravd, ale všechno bedlivě zkoumali.

Abychom nechtěli vychovávat děti jen poroučením, ale svým živým příkladem, tím jak před nimi a s nimi doma žijeme.

Abychom jednali s jinými tak, jak chceme, aby jiní jednali s námi.

Vlij do srdcí našich mladých bratří touhu po kněžské službě, odvahu poslechnout tvé volání a s vírou tě následovat.

Pane Ježíši, my bychom chtěli tyto zásady vždy zachovávat, ale víme, že to vždy nedokážeme. Ať nemalomyslníme a máme stále na mysli, že dobrý příklad dává i ten, kdo svou chybu uzná a dá najevo, že ho to mrzí, že chce s tou chybou bojovat. Prosíme tě o potřebnou pokoru a trpělivost, abychom všichni společně šli za tebou, Pane, jenž žiješ s Bohem Otcem na věky věků. - Amen.

Nebo:

Hospodin chce shromáždit všechny národy; žádný člověk jím není zapomenut. Modleme se tedy za celý svět a volejme:

Za všechny křesťany, za jejich vytrvalost a horlivost v dobrém.

Za vyznavače jiných náboženství a za ty, kteří se snaží žít poctivě podle svého svědomí.

Za spásu všech lidí a prosme zvláště za ty, kdo o daru spásy neslyšeli.

Za ty, kdo dar spásy odmítají, i za ty, kdo se domnívají, že si ji nezaslouží.

Za obnovení míru a pokojné spolupráce na celém světě.

Za ty, kdo se Boha bojí, trpí chorobnou úzkostí a nedovedou být sami se sebou spokojeni.

Za všechny, kdo potřebují uzdravení svých nemocí a útěchu v utrpení.

Za toto naše společenství i za celou naši diecézi.

Pane, náš Bože, s nadějí jsme ti přednesli tyto prosby, neboť tvá věrnost trvá po všechny věky věků. - Amen.

MODLITBA NAD DARY

Bože, tvůj Syn nás svou obětí na kříži vykoupil a učinil z nás jednu provždy tvůj lid; proto tě prosíme: ved' svou Církev k jednotě a naplň ji svým pokojem. Skrze Krista, našeho Pána. - Amen.

PREFACE 5. PRO NEDĚLE V MEZIDOBÍ

Tvorstvo chválí Stvořitele

V: Pán s vámi.

O: I s tebou.

V: Vzhůru srdce.

O: Máme je u Pána.

V: Vzdávejme díky Bohu, našemu Otcí.

O: Je to důstojné a spravedlivé.

Vpravdě je důstojné a spravedlivé, dobré a spasitelné, svatý Otče, všemohoucí, věčný Bože, abychom ti vždycky a všude vzdávali díky. Neboť ty jsi Stvořitel všeho: celý vesmír má v tobě počátek a ve tvých rukou je všechno čas. Člověka jsi stvořil k svému obrazu a svěřil mu nesmírnost světa, aby vládl nade vším tvorstvem a ve všem tě velebil a oslavoval skrze našeho Pána, Ježíše Krista. A proto ti děkujeme a s celým vesmírem a všemi nebeskými zástupy hlásáme tvé veliké skutky a voláme:

Svatý, svatý, svatý...

ANTIFONA K PŘIJÍMÁNÍ ŽI 104,13-15

Země se sytí plody tvého díla, Hospodine. Dáváš růst bylinám užitečným člověku, aby dobýval ze země chléb i víno k radosti lidského srdce.

Nebo: Jan 6,54

Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný, praví Pán, a já ho vzkřísím v poslední den.

MODLITBA PO PŘIJÍMÁNÍ

Prosíme tě, Bože, ať se v nás působením svátosti, kterou jsme přijali, plně projeví účinky tvého slitování: ved' nás k správnému jednání a udržuj v nás upřímnou snahu žít tak, abychom vždycky plnili tvou vůli. Skrze Krista, našeho Pána. - Amen.

K ZAMYŠLENÍ A

Nevím, zda je vždy každý věřící zcela přesvědčen o tom, že Kristus a Církev chtějí jednoznačně dobro člověka. A to i tehdy, když je Církev v pohledu některých lidí zpátečnická, že brání lidskému pokroku či vědeckému výzkumu, když činí nepopulární prohlášení a staví se na obranu života či za právo přirozené smrti. Podobně jako Kristus, Církev z jeho příkazu svazuje, vždyť jejím úkolem je odhalovat zlo, hájit právo a poukazovat na nespravedlnost. Druhým hlavním úkolem Církve je rozvazovat; skrze Petra dostala moc zprostředkovávat odpuštění! I v tom se leckomu může jevit jako slabá, tolerance a odpuštění se dnes příliš nenosí. Odpuštění, to znamená dávat novou příležitost tam, kde ta předchozí byla zneužita nebo nebyla využita správně. Snad tento dvojitý úkol Církve někdy zcela dobře někdo nechápe, ale nakonec by měl být rád, že takovou moc od Krista dostala, a může lidem zprostředkovávat jak onu jistotu, tak i novou příležitost!

K ZAMYŠLENÍ B

Základní rozhodnutí, které určuje náš osobní vývoj, a charakterizuje náš život, je ústředním tématem dnešních čtení. Je to volba často velmi dramatická, učiněná v krizi a střetu, volba, která nás staví na druhé místo a jednoznačně dává přednost Bohu. „I my chceme sloužit Hospodinu,“ říkají všechny kmeny Izraele. „Pane, ke komu půjdeme?“, odpovídá na Ježíšovu otázku Petr, „Ty máš slova věčného života.“ Je to volba Božího Ty a zároveň volba našeho věčného štěstí. Nevadí, že bývá dramatická, a že je potřeba znovu a znovu ji opakovat. Nevadí, že ji provázejí krize. Důležité je, že charakterizuje náš život v kterémkoli jeho okamžiku.

K ZAMYŠLENÍ C

Přilnutí k Bohu není jenom formálně podstoupený křest, správně odříkané modlitby, vzorná účast na bohoslužbách, ani jednorázová dobročinnost. Nesetkáváme se přece s Bohem proto, abychom od něj měli pokoj a splnili povinnost! Co je tedy opravdovým životem z víry? Jak realizují svátosti, které mi k tomuto životu otevřely cestu a které mi na ní pomáhají?